

חנוכה ומנין המילים בפרשת מקץ

ברוב החומשים שבידינו מצוי בסוף כל פרשה מנין הפסוקים של הפרשה ולאחריו מלה או מלים שערכן המספרי זהה למנין פסוקי הפרשה. רישום זה נעשה על ידי חכמי המסורה. והנה, בפרשת מקץ נוסף על כך גם מספר המלים של הפרשה, וכך כתוב שם: "קמ"ו, יחזקיהו, אמציה, יהיה לי עבד סימן, ותיבות אלפים כ"ה". היינו: מנין הפסוקים בפרשת מקץ הוא 146, והסימנים לכך הם השמות 'יחזקיהו' ו'אמציה' והמלים 'יהיה לי עבד' שבפסוק האחרון של הפרשה, ומספר מילותיה 2025.¹ מה זכתה פרשת מקץ שנרשם בסופה מספר תיבותיה, דבר שלא זכתה לו אף פרשה אחרת בתורה?

בעל 'בני יששכר', ר' צבי אלימלך שפירא מדינוב (1785-1841), מביא הסבר של מחותנו, ר' צבי הירש מזידטשוב (נפטר בשנת 1831), הקושר בין הסימן לבין העובדה שפרשת מקץ היא שבת חנוכה:²

להיות קביעות חנוכה בפרשה זו, ומתחילין ביום כ"ה לחדש, ומדליקין שמונה ימים. והנה, ב' אלפים הוא ח' פעמים נ"ר (250). לזה רמזה המסורה למנות גם התיבות אשר מנין מספרן רומזין לחנוכה.

אין ברצוננו לקלקל רמז נאה זה, אך האמת היא כי על פי רוב נקראת פרשת מקץ בחנוכה אך לא תמיד. רצ"א מדינוב הוסיף על דברי רצ"ה רמז נוסף:

ויהי מקץ בגימטריא ב"א (ראשי תיבות: ב' אלפים) ח' נר (261), על כן קראו לימים האלה חנוכ"ה, ראשי תיבות: ח' נרות ובחדש כסלו התחלתן.

הסבר אחר, שלא בדרך רמז, הציע ר' חיים אלתר פאענט בעל 'תפוחי חיים' (ירושלים תשנ"ד, עמ' קסה): מנין התיבות הובא בגלל המלה 'אברך' המופיעה בפרשה (מא:מג), ורש"י הביא פירוש המתבסס על חלוקת המלה לשנים: אב בחכמה ורך בשנים. ורושמי מנין התיבות ביקשו להכריע בדבר אם היא תיבה אחת או שתיים.

להלן יוצע הסבר לכך בדרך הפשט. עיון בכתבי היד של התורה מלמד שבחלק קטן שלהם מצוי ליד מניין פסוקי הפרשות גם מניין המלים של חלק מהפרשות. כך בכ"י פירנצה-לורנציאנה (Plut. III. 10), אשכנזי, מהמאה הי"ד-ט"ו), ובכ"י פרמה (7/1), איטלקי, מהמאה הט"ו).³ במהדורות 'מקראות גדולות' של התורה שנדפסה בוונציה רפ"ד-רפ"ו, ובעקבותיה גם במהדורות וונציה שע"ז, מצוי בשם מתוך נ"ד פרשות התורה, ליד מספר הפסוקים וסימנים אף מספר המלים שבפרשה: מקץ, קרח, חוקת, בלק, ואתחנן, עקב.⁴ למדפיסי התורה עמד כנראה כתב-יד בו היה מנין תיבות של פרשות אלה, והמדפיסים לא רצו להשמיט את המנין אף שהוא היה מצוי רק בפרשות בודדות. במהדורות 'מקראות גדולות' שנדפסה בווינ'ט (ואולי כבר מעט קודם) הושמט מנין תיבות הפרשה בחמש פרשות ורק בפרשת מקץ נשאר. ההשמטה נעשתה מן הסתם בשל העובדה שהמנין ניתן רק לפרשות אחדות. נראה שהמדפיסים השאירו בפרשת מקץ את המנין, פשוט כי שכחו להשמיטו, שכחה שנבעה אולי בשל העובדה שבפרשה זו יש כאמור שלושה סימנים למנין פסוקי הפרשה, וריבוי הסימנים הזה הסתיר מעיני המדפיסים את מנין התיבות: "תיבות אלפים כ"ה".⁵

ד"ר אהרן ארנד
המחלקה לתלמוד

¹ על כל הנושא ראה א' ארנד, "הסימנים של מנייני הפסוקים שבפרשות התורה", ספר היוכל לרב מרדכי ברויאר (בעריכת מ' בר-אשר ואחרים), ירושלים תשנ"ב, עמ' 157-171.

² רצ"א מדינוב, בני יששכר, ח"ב, ירושלים תשנ"ז, קכו ע"א. וראה גם: ב' יאושזון, מאוצרנו הישן, א, ירושלים תשל"ו, עמ' 230.

³ ובכתב יד אחר, כ"י ניו יורק, בהמ"ל L44 a [הללי], ספרדי, משנת 1241, מצוי מניין האותיות של חלק מהפרשות.

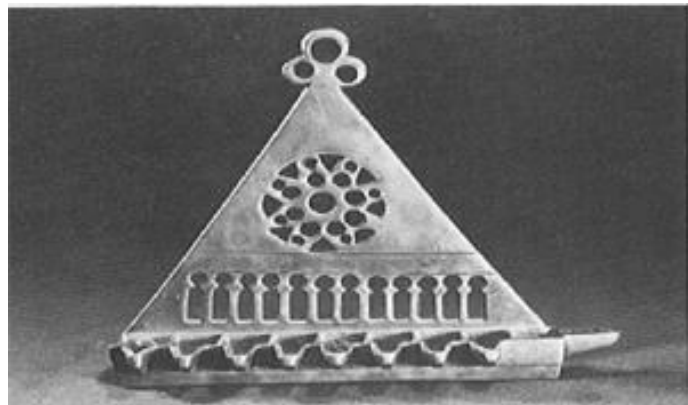
⁴ בספר בני יששכר, שם, כותב לגבי פרשות אלה: "יש עוד כמה סדרים שנמנו גם כן התיבות, ואנחנו בעניינו יגענו להמציא טעמים כי באמת טעמא בעי מה נשתנו".

⁵ הרי דוגמא נוספת לכך שריבוי הערות מסורה הביא לשיבוש המדפיסים: בדפוסים רבים הושמט מנין הפסוקים בפרשות פקודי ובחוקתי, משום ריבוי הערות המסורה בסופי החומשים.

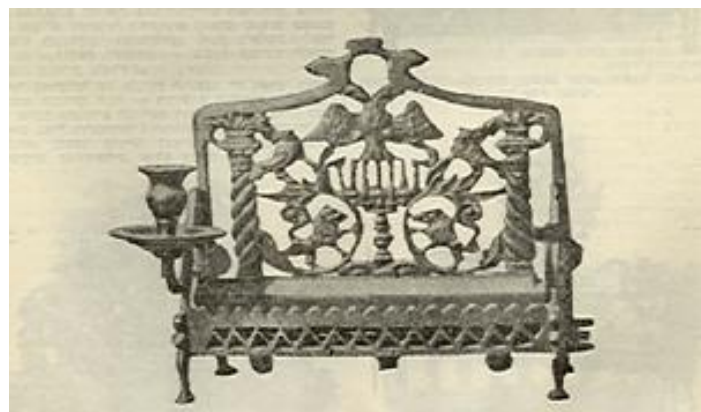
כותרת אבן הנושאת תבליט מנורה.
מאות ד'-ה' לסה"נ.*

חנוכיה, ברונזה, אוניון - דרום צרפת
מהמאה הי"ד.**

חנוכיה, פליז, פולין, המאה הי"ח עם
מוטיב הנשר הרוסי. מאוסף י, נרקיס,
ירושלים.**

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע

* התמונה לקוחה מאתר הכנסת: [http:// www.knesset.gov.il](http://www.knesset.gov.il)
** התמונה לקוחה מאתר: [http:// www.talpiot.macam98.ac.il](http://www.talpiot.macam98.ac.il)

